

Beszámoló

A bukaresti mezőgazdasági szakdiplomata éves tevékenységéről
(A beszámoló az alábbi időszakra vonatkozik: 2011. július 1.- 2012. június 30.)

1.A ROMÁN GAZDASÁG ÁLTALÁNOS ADATAI

2011-ben a román gazdaságra a válság mélyülése és az ingatag belpolitikai helyzet volt nagy hatással. Egy éven belül Romániának három miniszterelnöke volt, ami természetesen három kormányt is jelentett. Ez a bizonytalan helyzet tükröződött a makrogazdasági adatokon is. A román GDP változás 2,5 %-os volt, amely nagyban köszönhető volt a kiemelkedően jó agrárgazdasági teljesítménynek. Románia 2011-ben az elmúlt 50 év második legjobb agrárévet produkálta. Ez jelentős mértékben hozzájárult a nemzeti össztermékhez. Az ország eladósodottsága ugyanakkor folyamatosan nő, az államadósság a GDP 42 %-át teszi ki (önkormányzati adósságállomány nélkül), ami számokban kifejezve azt jelenti, hogy Románia adósságállománya megközelíti a 100 milliárd eurót. Közgazdászok számításai szerint a román állam finanszírozása napi 13 millió euró adósságot termel. A munkanélküliség elérte a 12 %-ot az aktív munkavállalói rétegből. Az infláció 4,5 %-os volt éves szinten. A külföldi beruházások összege felére csökkent, 2011-ben 4 milliárd eurónak megfelelő volt. A külföldön dolgozó román vendégmunkások által hazautalt pénz is 40%-al csökkent.

Főbb gazdasági mutatók (Románia)

| | | 2009. | 2010. | 2011. |
|---------------------------------|---------------|-------|-------|-------|
| GDP(folyó áron) | Mrd Eur | 115,9 | 121,6 | 131,6 |
| GDP változás (reál) | % | -7,1 | -1,3 | 2,5 |
| Egy főre jutó GDP (PPS) | Ezer Eur / fő | 11,0 | 11,5 | 12,5* |
| Infláció (fogyasztói árindex) | % | 5,6 | 6,1 | 4,5 |
| Munkanélküliségi ráta | % | 6,9 | 7,4 | 12 |
| Költségvetés egyenlege | GDP %-a | -8,3 | -6,5 | -7,0 |
| Államadósság (év végi) | GDP %-a | 23,7 | 39,0 | 42,0 |
| Folyó fizetési mérleg egyenlege | GDP %-a | -4,5 | -4,1 | -4,3 |
| Árfolyam (éves átlag) | RON / EUR | 4,24 | 4,18 | 4,34 |

Forrás: Eurostat, * becslés adatok

2. AGRÁR KÜLKERESKEDELEM

Románia 2011-es agrár export-import adatai

Románia 2011-es agrárexportjának teljes volumene 3,9 milliárd euró (2010-ben 3,1 milliárd euró volt), agrárimportja 2011-ben 4,2 milliárd euró volt (2010-ben 3,8 milliárd euró volt). Ezek az adatok a 2011-es rekord év adatai, ugyanakkor az agrárvezetés elkötelezett amellett, hogy igyekezzenek a tendenciát tartani, azaz növelni az exportot, csökkenteni az importot. Ezen belül is az exportált feldolgozatlan termékek arányát a feldolgozott termékek irányába javítani. A hagyományos piacokon kívül (Európai Unió, Közel-kelet) Románia új piacokon is meg kíván jelenni, mint pl. az ukrán piac és Oroszország, ahova eddig főként politikai bizalmatlanság okából nem szállítottak. Az Európai Unión belül Románia legfontosabb partnere Németország, Olaszország és Magyarország.

A román agrárvezetés többször is hangsúlyozta, hogy Romániát a közeljövőben a tendencia alapján nettó agrárexportórrá kell tenni, csökkenteni kell az importot és növelni a kivitelt. Ez több területen is reális cél, hiszen például Románia 2012-től szállíthat sertéshúst az Európai Unió területére, amit eddig nem tehetett meg, így ezen a területen már nagyobb volumenű exportra lehet számítani. 2012-ben komoly lépéseket kívánnak tenni annak érdekében, hogy a nyerstej export tilalom is feloldásra kerüljön. (A tiltás 2013. január 1-ig van érvényben.)

Románia Magyarország felé lebonyolított agrár külkereskedelmi forgalma 1,3 milliárd euró, jelentős magyar aktívummal.

Románia 10 legfontosabb agrár export és import terméke 2011-ben

| exportált áru | export (millió euró) | importált áru | import (millió euró) |
|-----------------|----------------------|--------------------------------|----------------------|
| kukorica | 578,8 | cukor | 301,2 |
| napraforgó | 508,3 | sertéshús | 257,8 |
| cigaretta | 451,9 | feldolgozott húsipari termékek | 151,7 |
| búza | 309,8 | napraforgó | 142,6 |
| repce | 273,3 | szója | 140,3 |
| napraforgó olaj | 191,3 | kávé | 135,8 |
| baromfi hús | 153,1 | nyersdohány | 134,4 |
| zab | 145,4 | búza | 124,2 |
| juh és kecske | 119,6 | állati takarmány | 122,5 |
| cukor | 119,1 | pékárúk | 117,2 |

3. A ROMÁN AGRÁRIUM HELYZETE

Román mezőgazdaság számokban -2011.

2011-ben a mezőgazdaság a román nemzeti össztermékhez 7,3%-al járult hozzá, amely meghaladta az egyébként ugyancsak nagyon jó 2010-es évi 5,5 %-os arányt. Az alábbi táblázatok jól szemléltetik a 2011. év agráradatait:

Agrárvállalkozások Romániában

| agrárvállalkozás típusa | száma |
|---|-------------------------|
| összes vállalkozás | 3.865.000 |
| fizikai személyek tulajdonában lévő vállalkozások | 3.825.000 |
| agrárcégek | 31.000 |
| A földterületek megoszlása Romániában | Terület (hektár) |
| összterület | 15.800.000 |
| szántóterület | 8.300.000 |
| fizikai személyek tulajdonában levő terület | 4.700.000 |
| cégek tulajdonában levő terület | 3.500.000 |

Forrás: Román Agrárminisztérium

A művelés alá vont területek gazdasági egység-nagyság szerinti megoszlása

| | |
|---|--------------|
| 5 ha alatti gazdaságok által használt összterület | 2.400.000 ha |
| 5-20 ha közötti gazdaságok által használt összterület | 1.100.000 ha |
| 20-50 ha közötti gazdaságok által használt összterület | 350.000 ha |
| 50-100 ha közötti gazdaságok által használt összterület | 330.000 ha |
| 100 ha feletti gazdaságok által használt összterület | 4.150.000 ha |

Uniós támogatások megoszlása az egyes ágazatok között :

Állattartás támogatása : 500 millió euró
Gabona termelők támogatása : 1 milliárd euró
Egyéb ágazatok támogatása : 1,8 milliárd euró

Adatok a román agrárminisztérium struktúrájáról

Minisztériumi dolgozók száma : 670 fő
Megyei Agrárhivatalok összlétszáma: 1255 fő
Állattenyésztési Országos Hálózat dolgozói : 302 fő
Növény-egészségügyi Laboratóriumok : 118 fő
Kifizető ügynökségek (2 ügynökség) : 4867 fő
Állami tulajdonú agrárcégek dolgozói : 246 fő

Az egyes agrár- ágazatok hozzájárulása a román nemzeti össztermékhez 2011-ben

Gabonafélék: 4,60 milliárd euró
Takarmánynövények: 2,80 milliárd euró
Zöldség: 2,30 milliárd euró
Burgonya: 1,50 milliárd euró
Ipari növények: 1,16 milliárd euró
Gyümölcsök: 1,10 milliárd euro
Bor: 0,16 milliárd euró
Élőállatok : 2 milliárd euró
Állati eredetű termékek: 2 milliárd euró
Agrár szolgáltatások: 1,35 milliárd euró

Összesen : 18,97 milliárd euró (30 %-al több mint 2010-ben!)

A megtermelt agrártermékek értéke az alábbiak szerint alakult 2011-ben

| agrártermék | összeg (milliárd euro) | termék | összeg (milliárd euro) |
|-------------------|------------------------|---------------------|------------------------|
| gabonafélék | 4,6 | bor | 0,16 |
| takarmánynövények | 2,8 | haszonállat | 2 |
| zöldség | 2,3 | állati termékek | 2 |
| burgonya | 1,56 | agrárszolgáltatások | 1,35 |
| ipari növények | 1,16 | összesen | 19 |
| gyümölcsök | 1,14 | | |

Forrás: Román Agrárminisztérium

Növénytermesztési ágazat 2011-es adatai összehasonlítva a 2010-es adatokkal

| termék | betakarított mennyiség(millió tonna) | változás 2010-hez visz. (%) | termék | betakarított mennyiség(mill. tonna) | változás 2010-hez (%) |
|------------|--------------------------------------|-----------------------------|----------|-------------------------------------|-----------------------|
| búza | 7,2 | 24 | repce | 0,76 | -20 |
| kukorica | 11,4 | 26 | zöldség | 4,1 | 8 |
| napraforgó | 1,8 | 46 | gyümölcs | 1,7 | 20 |

Forrás: Román Agrárminisztérium

Haszonállat létszám adatok 2011-ben, összehasonlítva a 2010-es adatokkal

| Fajta | állatszám (millió) | változás 2010-hez viszonyítva (%) |
|--------------|--------------------|-----------------------------------|
| szarvasmarha | 2,1 | 10 |
| juhfélék | 11,4 | 18 |
| sertés | 5,4 | -8,4 |
| baromfifélék | 76,6 | -2,7 |
| ló | 0,64 | -23,8 |
| méhcsaládok | 1,2 | 2,2 |

Forrás: Román Agrárminisztérium

Mezőgazdasági export és import adatok 2011. és 2010-es évben (milliárd euro)

| év | export | import |
|-------|--------|--------|
| 2011. | 4,2 | 3,9 |
| 2010. | 2,5 | 3,4 |

Forrás : Román Statisztikai Hivatal

Agrárkölségvetési adatok

| | |
|---|-------------------|
| Összköltségek | 6,8 milliárd euró |
| subvenciók | 3,3 milliárd euró |
| állami támogatás | 500 millió euró |
| uniós projektekhez kapcsolódó ÁFA támogatás | 500 millió euró |
| uniós projektekhez kapcsolódó előlegek | 1,3 milliárd euró |
| területalapú támogatás | 1 milliárd euró |
| működési költségek | 0,2 milliárd euró |

Gabona betakarítási adatok Romániában – 2011.

A Román Agrárminisztérium nyilvánosságra hozta a 2011-es gabona betakarítási adatokat. Romániában idén **7,127 millió tonna búzát** takarítottak be, amely 6 %-al meghaladja a 2010-es adatot és az utóbbi 10 év átlagához képest is mintegy 1,5 millió tonnával több. A 7,127 millió tonna búzát 1, 977 millió hektárról takarították be, azaz hektáronként 3,645 tonna / ha átlagtermésnek felel meg. A belső fogyasztás 3,5-4 millió tonna búza, így a megtermelt mennyiség mintegy fele exportálásra kerül. A betakarított búza 80 %-a étkezési

búza kategóriába sorolható, az étkezési búza mennyiség 60 %-a a legjobb minősítést kapta. Románia búzából 2011-ben az utóbbi 10 év legjobb termését produkálta, ez azonban komoly tárolási problémákat vethet fel, hiszen ilyen mennyiségre nincs megfelelő tároló kapacitás. A tárolási díjak 20-30 %-al megemelkedtek, így valószínűleg igyekeznek a termelők minél előbb piacra dobni a termést.

Rekordtermés volt 2011-ben olajos repceből is, amely 758.222 tonnás eredményével 15 %-al haladja meg az előző évi termést. Repcét 381.878 ha-on termesztettek, a hektáronkénti átlagtermés 1,985 tonna volt. Őszi árpából 760.885 tonnát takarítottak be 198056 hektárról, amely termés szintén 7 %-al több, mint az előző évben. Átlagtermés őszi árpából idén 3,853 tonna / ha volt Zabból 80.852 hektárról 312436 tonna termést takarítottak be, ez 12 %-al több, mint 2010-ben. Kukoricából történelmük 2. legjobb termését aratták 17 millió tonnát.

Állati eredetű termékek főbb adatai (2010-2011)

| | Mértékegység | 2010 | 2011 | Változás |
|-----------------|--------------|---------|---------|----------|
| Marhahús (ezer) | ezer tonna | 205,3 | 301,5 | +96,2 |
| Juhhús | ezer tonna | 99,5 | 124,0 | +24,5 |
| Sertéshús | ezer tonna | 552,7 | 585,0 | +32,3 |
| Baromfihús | ezer tonna | 446,4 | 455,5 | +9,1 |
| Tej | ezer hl | 42824,0 | 43442,0 | +618 |
| Tojás | millió darab | 6199,2 | 6300,5 | +101,3 |

Forrás: Román Agrárminisztérium

Az összehasonlítás alapján a 2011-es becült adatok messze meghaladják a 2010-es adatokat, amely azt bizonyítja, hogy a 2011-es agrárév összességében az utóbbi évtizedek egyik legjobb éve lesz Románia számára. Ez a későbbiekben az export adatokban is meg fog látszani és a román agrárium nemzeti össztermékhez való hozzájárulása is jelentős mértékben nőtt 2011-ben.

Földvásárlási moratórium meghosszabbítása

A külföldiek földvásárlásának moratóriumának lejártja után Románia újabb átmeneti mentességet Románia nem kér, hiszen a 2007-es csatlakozási szerződés szerint erre nincs lehetősége. Ugyanakkor egy olyan jogszabály tervezeten dolgoznak, amely nyugati mintára szabályozná a földtulajdon szerzés feltételeit oly módon, hogy elősegítsék a szakképzett helyi gazdálkodók tulajdonszerzését. A román miniszter elmondta azt is, hogy már most is jelentős földterülettel rendelkeznek az országban olasz, osztrák, dán, holland gazdálkodók, akik mint társas vállalkozás tulajdonosai birtokolnak földet. Az erdélyi területen magyar földtulajdonosok is vannak.

Megjegyzés: a román földliberalizáció hosszabb távon lehetőséget biztosíthatna magyar részről Erdélyben bevezetendő „földet életjáradékért program” elindításához. Ez komoly nemzetpolitikai lépés lenne.

A Román Agrárminisztérium kimutatásai szerint 2011. végén 700.000 hektár földterület volt külföldi tulajdonban, amely a teljes szántóterület 8,5 %-át tette ki. A tulajdonszerzés szempontjából első helyen Olaszország (24,29 %) áll, második Németország (15,48 %), Arab Országok (9,98 %-al), Magyarország 8,17 %-al a negyedik helyen áll, a további sorrend; Spanyolország 6,22 %, Ausztria 6,13 %, Dánia 4,52 %, Görögország 2,4 %, Hollandia 2,4 % és Törökország 0,78 %.

A Román Agrárminisztérium kimutatásai alapján 2011-ben 1 hektár szántó átlagára 1500-2500 euró között mozgott Romániában. A nagyon jó területeken az eladási ár elérhette akár a 4-5000 eurót is hektáronként.

Terület-alapú támogatások Romániában

A Román Kifizető Ügynökség (APIA) nyilvánosságra hozta a terület-alapú támogatások mértékét valamint azon cégek listáját, amelyek a legtöbb támogatást kapták. Romániában 1 hektárra 131 euró terület-alapú támogatást fizettek , amelyből 80,36 euro uniós támogatás, 50,64 euró nemzeti támogatás.

Fordított (halasztott) ÁFA Romániában

A Román Kormány 2010. decemberben kezdeményezte Brüsszelben a halasztott Áfa intézményének bevezetésének engedélyezését Románia számára. Indoklásában két okot jelölt meg: az egyik a gabonakereskedelem során felmerülő folytonos visszaélések, fiktív számlázások és ezek után történő jogtalan ÁFA visszaigénylések visszaszorítása volt. A Román Államnak a gabonakereskedelem során elkövetett visszaélések miatt okozott károk egyes számítások szerint az 1 milliárd eurót is meghaladták. A másik indok az volt, hogy a pékáruk kereskedelmének közel 80 %-a „feketén” bonyolódik, amely szintén jelentős adó-bevétel kiesést okoz az államnak. Románia beadványában kizárólagosan a gabonakereskedelem és a GOF növények vonatkozásában kérte a halasztott Áfa intézmény bevezetésének engedélyezését. A 2010. decemberében Brüsszel felé beadott kérelem engedélyezése ellen 6 hónapon belül egyetlen tagállam sem tiltakozott, így az eljárási rend alapján 2011. május 26-án Románia megkapta az engedélyt a halasztott ÁFA intézményének bevezetésére az általa kért területeken illetve agrártermékek vonatkozásában . A Román Kormány ezek után meghozta a **OUG nr. 49/2011. sz. sürgősségi kormányrendeletét, amely a 381. sz. Hivatalos Közlönyben 2011. május 31-én került kihirdetésre, hatályba lépése pedig 2011. június 2.** volt. A kormányrendelet az 571/2003. adótörvény végrehajtási rendeletét módosítja illetve egészíti ki.

A sürgősségi kormányrendelet a halasztott ÁFA intézményének alkalmazását 2 évre, pontosabban **2013. május 31-ig engedélyezte** és meghatározta pontosan, hogy mely gabonákra illetve technikai növényekre - búza, árpa, zab, kukorica , szója , repce , napraforgó – vonatkozik. A halasztott ÁFA itt azt jelenti, hogy a termelők, kereskedők és feldolgozók a fenti növények forgalmazása (értékesítése) után nem kell befizessék az ÁFA-t és értelemszerűen nem is igényelhetnek vissza, az Áfa megfizetése a végfelhasználóknál, az üzletekben történő értékesítés során a kész termék után történik meg.

A kereskedők, feldolgozók a kormányrendelet értelmében **egyedi kérelmeket** kell benyújtani a Pénzügyminisztériumba, ha a halasztott ÁFA intézmény adta lehetőséggel élni akarnak, amely kérelemnek tartalmaznia kell a kereskedelmi tevékenységet (áru megnevezése) , valamint a prognosztizált éves eladási mennyiséget, továbbá azt, hogy belföldi kereskedelemről vagy import árurol van-e szó. Az engedély megadása csak a kormányhatározatban meghatározott időtartamra, maximum 2013. május 31-ig lehetséges .

A halasztott ÁFA bevezetésének tapasztalatai :

A halasztott ÁFA bevezetése óta eltelt mintegy 8 hónap alatt láthatóak már az intézkedés előnyei és a szabályozás során elkövetett hibák is.

- 1.) Románia a kérelmében elkövetett egy mulasztást, mivel a **növények felsorolásában árpát említett, de külön nem emelte ki, hogy az árpa és a sörárpa tekintetében is kéri az engedélyt.** Emiatt a sörárpa tekintetében a visszaélés azóta is folytatódik, komoly bevételi kiesést okozva az államnak.

- 2.) A pénzügyi visszaélések 90 %-a megszűnt, sőt az ezzel foglalkozó cégek nagy számban eltűntek a piacról. Két cég esetében a román állam büntetőeljárást kezdeményezett, bizonyítékok felkutatása mellett.
- 3.) A halasztott ÁFÁ-val érintett növények értékesítése után összességében az intézkedés bevezetése előtti időszakban az államkasszába 210 millió lej folyt be ÁFA jogcímén, amely összeg megduplázódott, 410 millió lej-re ment fel. (A lej árfolyama 65-70 Ft között mozog). A csalásokat teljes egészében nem sikerült kiszűrni, pl. a sörárpa esetében még jelenleg is komoly visszaélések vannak.
- 4.) Az intézkedés hatására az egyébként 60-70 %-ban „feketén„ dolgozó sütőipar jelentős része „kifehéredett„, bár ezen a területen még van mit javítani pl. szigorú ellenőrzésekkel.

4. A MOLDOVAI KÖZTÁRSASÁG GAZDASÁGÁNAK FŐBB JELLEMZŐI

2011-ben Moldova GDP-növekedése 6,4%-os volt, valamivel kisebb, mint az előző évben. A nemzeti össztermék mintegy 82 milliárd lejt tett ki. (2011-ben a nemzeti valuta átlagos árfolyama 1 USD = 11,7 MDL.) A növekedési ütem az év utolsó negyedében visszaesett: a külföldi piacok gyengülése, az Európai Unión belüli nehézségek erőteljesen érintették a moldovai gazdaságot. Az euró-zóna adósságválsága a csökkenő külföldi keresleten és az EU munkaerő piacán jelentkező feszültségeken keresztül gyűrűzik be a moldovai gazdasági folyamatokba. Tavaly még Moldova a legjobb növekedést felmutató FÁK országok között volt. A beruházások nőttek az elmúlt két évben (2011-ben 9,3%-kal), egészében 17,9%-kal haladva meg a 2009-es válság szintet. A GDP növekedésben tavaly jelentősebb szerep jutott az ipari termelésnek, a mezőgazdaság gyengébb eredményeket mondhatott magáénak.

A tavalyi év utolsó és az idei év első negyedének kedvezőtlen folyamatai alapján 2012-ben is folytatódik a GDP növekedés ütemének mérséklődése: a Nemzetközi Valuta Alap szakértői 3 %-os éves növekedésre számítanak, amit főleg a FÁK piaci kereskedelem rugalmasságára alapoznak. 2012 első negyedében az ipari termelés és a szállítás csökkent az előző év hasonló időszakához képest. A szakértők szerint ennek oka a külső kereslet csökkenésében és a kemény télben rejlik. Ha a külpiaci viszonyok tovább romlanak, az kihathat az exportra, a hazautalásokra, a tőkebeáramlásra, és a 3%-os GDP növekedést is kérdésessé teheti.

2011-ben az éves infláció 7,6%-os volt, majdnem megegyezett az előző évivel: Az áremelkedés alaptényezői: az energiaárak, a kedvezőtlen időjárás negatív hatása, továbbá a nemzetközi agrár-élelmiszeripari árak. Az IMF szerint 2012 első négy hónapjában mintegy 5 %-os volt az infláció.

A költségvetési bevételek GDP arányos mértéke némileg csökkenő trendet mutatott: a 2010-es 40% után 2011-ben 37 %-ot. 2011-ben sikerült a kormánzatnak növelnie az adóbevételeket, a nem adó-jellegű bevételek ugyanakkor mérséklődtek. A költségvetés kiadási oldala 2007 óta folyamatosan nő, az elképzelések szerint idén mutathat majd némi csökkenést. 2011-ben rekordnagyságúra, mintegy 2 milliárd USD-re nőttek a hazai valutatartalékok.

Az IMF pozitívan értékeli a jelenlegi moldovai kormány fiskális politikáját. Míg 2009-ben a GDP 6,3 %-ára rúgott a pénzügyi deficit, 2011-re 2,4%-ra csökkent, idén pedig 1%-os célt

tűztek ki, amit tartani szeretnének egészen 2015-ig. A költségvetési hiány alacsonyan tartása érdekében nyugdíj reformot, a városi adminisztratív kiadások csökkentését, az oktatás racionalizálását tervezik egyebek között.

Az IMF szerint a moldovai lej túlértékelt az 5-15%-os tartományba esően, ami jóval magasabb a tervezett 2%-nál. Ez azonban egyelőre nem fenyegeti az export versenyképességét.

Külkereskedelem

A moldovai külkereskedelmi forgalom tavaly mintegy 7,5 milliárd USD-t tett ki, ami 37%-os növekedést jelent az előző évi szinthez képest. Az export oldal 44,1 %-os növekedéssel 2,2 milliárd USD-t ért el, míg az import mintegy 35 %-os növekedéssel 5,2 milliárd USD volt. Az export-növekedés miatt az import exporttal való lefedettsége rekordszintű (42,8%) volt, ami az utóbbi 5 év legjobb mutatója.

A moldovai export tavalyi növekedése több tényezőre vezethető vissza: a szerény nemzetközi export-növekedési ütem miatt Moldova 0,05%-ra növelhette piaci részét a nemzetközi forgalomban. Ez a mutató jelentősen meghaladja az átalakulási szakaszban az ország által eddig felmutatott eredményeket (átlag 0,01 %).

Moldova fő kereskedelmi partnere az EU (2011-ben mintegy 1100 milliárd USD exportforgalommal), kevéssel mögötte áll a FÁK országok blokkja (főként Oroszország, Ukrajna és Kazahsztán) 920 milliárd USD exportforgalommal. Növekedés jelentkezett mind az Oroszországba, mind a Romániába irányuló exportban, kettőjük súlya a kivitelben 45%. A külkereskedelmi műveletek értékelése alapján a moldovai export mintegy 21,3%-a volt re-export jellegű tevékenység. A behozatalban 2011-ben 43%-os volt az EU és 33%-os a FÁK tagállamok részesedése, ez utóbbiaké kisebb, mint a válság előtti időszakban. A moldovai export növekedése elsősorban a nem-élelmiszer jellegű termékek kiviteléből adódott, míg az import az energia-behozatal terén ugrott meg.

A moldovai GDP számottevő részét, egyes becslések szerint közel harmadát továbbra is a külföldön dolgozó moldovaiak hazautalásai teszik ki: 2011-ben 1,612 milliárd USD volt a bankokon keresztüli utalás. Nem hivatalosan ez az összeg jelentősen több is lehet, mert sokan, főleg Nyugat-Európából, zsebben hozzák haza a pénzt. 2011-ben nőttek a FÁK országokban dolgozó moldovaiak hazautalásai, az összes átutalás 64%-át tették ki. A statisztikák szerint Oroszországban dolgozik a legtöbb moldovai vendégmunkás, onnan jön az utalások 58,4%-a, második helyen Olaszország áll.

A Világbank 2011/2012 „Doing Business” vizsgálatában Moldova a megelőző felméréshez képest 18 hellyel javította pozícióit és 81. helyre került, az év vezető reformerei között pedig a második helyet foglalta el. Mindez az elmúlt két évben végrehajtott átfogó reformoknak volt köszönhető, amelyek kiterjedtek az adórendszerre, a közszolgáltatásra, az oktatásra, a nyugdíjakra, a szociális juttatásokra, az energia szektorra, a külkereskedelemre és az üzleti szabályozásokra.

2012. január 1-jén 8131 külföldi beruházással létrejött céget tartottak nyilván Moldovában. A tőzstőke beruházásokban az érték alapján Hollandia vezet, Oroszország és Ciprus követi. A külföldi érdekeltségű vállalatok száma alapján viszont a rangsor: Románia, Törökország, Olaszország és Oroszország.

Gazdasági és társadalmi orientáció

A „Szövetség az Európai Integrációért” néven kormányzó koalíció egyértelműen kiáll az EU csatlakozás mellett, az integrációs folyamat halad előre. A beszámolási időszakban Moldova a Keleti Partnerség minta országaként szerepelt az EU vezetőinek megnyilatkozásaiban, Moldova politikai megítélése továbbra is megelőzi az ugyancsak jó pozíciójú Grúziáét. Az IMF és a Világbank szakértői alapvetően pozitívan értékelik a kormányzat gazdaságpolitikáját. Az EU, az EBRD, és a Világbank segítségével számos infrastrukturális és egyéb projekt valósul meg az országban. 2012-ben megindultak a tárgyalások az EU Mély és Átfogó Szabadkereskedelmi Megállapodásához (DCFTA) való csatlakozásról, ehhez Magyarország a nemzetközi fejlesztési együttműködés keretében két fordulóban továbbképzést biztosított a moldovai szakértők számára. Moldova tagja az EU Energia Közösségének, igyekszik teljesíteni vállalásait. Több projektet terveznek az ország energiaellátása európai kapcsolódásának létrehozására (moldovai-román gáz- és áramvezeték). Moldova 2012-ben csatlakozik az EU közös légtér-megállapodásához.

Miközben a jelenlegi kormány Chisinauban eltökélten folytatja EU integrációs politikáját, és erősítette az együttműködést Romániával, más irányokban is növelte az ország külső mozgásterét: sikerült bizonyos haladást elérni az orosz relációban, és normalizálódtak a kapcsolatok Ukrajnával. (Románia a maga részéről igyekszik erősíteni befolyását, jelenlétét, Moldovával való együttműködését próbálja beépíteni az EU térségbeli, törekvéseibe. Egyelőre azonban több gazdasági támogatást ígért Moldovának, mint amennyit a gyakorlatban megvalósított.)

Moldova, érthetően, szeretné minél jobban kihasználni a Nyugat és Kelet közötti földrajzi elhelyezkedéséből adódó előnyöket, ám a lehetőségek nem korlátlanok. Az ország csatlakozott a FÁK szabadkereskedelmi megállapodásához, megfigyelői státusza van az Eurázsiai Gazdasági Együttműködési Szervezetben (Vámszövetség). Az unió álláspontja szerint a DCFTA csatlakozással nem egyeztethető össze az eurázsiai vámszövetségbeli tagság, így azt, továbbá a Putyin által erőteljesen szorgalmazott, 2015-től tervezett, szorosabb együttműködést jelentő Eurázsiai Szövetségbe való belépés eszméjét elveti a kormány. (Az EU vízumkönnyítési és egyéb döntéseinek elhúzódnása, az unió gazdasági problémái okozta kiábrándultság miatt visszaesés tapasztalható az EU-csatlakozás társadalmi támogatottsági indexében. Az ellenzékben, különösen bizonyos parlamenten kívüli pártok és szervezetek körében vannak támogatói az Eurázsiai Szövetség perspektívájának is, a közvélemény kutatások szerint a lakosság egy számottevő része hozzájuk hasonlóan gondolkodik.) A nagyszámú moldovai vendégmunkás, a jelentős moldovai bor-és gyümölcsexport, a Dnyeszter-melléki helyzet, a gázszállítási monopólium az orosz vezetésnek alkalmat ad a nyomásgyakorlásra, a moldovai vezetést pedig manőverezésre készíti. A tavaly lejárt helyett egyelőre nem sikerült középtávú gázmegállapodást kötni Oroszországgal, az ügy húzódik. Megállapodást csak úgy lehet majd elérni, ha Moldovának sikerül kompromisszumot teremtenie az EU Energia Közösség és az orosz fél elvárásai között.

A jövőben az európai, illetve az eurázsiai hatás és befolyás várhatóan továbbra is jelen marad majd a moldovai politikában, gazdaságban és külkereskedelemben. A jelenlegi kormány elkötelezett az EU integráció mellett, mielőbbi előrehaladást vár a vízumkönnyítéseket és a kereskedelem terén. Moldova 2020-ig tartó stratégiájának elfogadásával jelezte, hogy kész alkalmazkodni az EU-ban zajló tervezési folyamatokhoz, meghatározta azokat a területeket, amelyek fejlesztését a legfontosabbnak tartja a növekedés szempontjából. Putyin újabb elnöki mandátumának idején ugyanakkor erősödik az Eurázsiai Szövetséghez való közeledés és

csatlakozás érdekében kifejtett orosz nyomás, fokozódik a befolyásért vívott orosz-román hatalmi vetélkedés. Moldova szempontjából sok függ attól, hogyan alakul majd a nemzetközi gazdasági környezet, elsősorban az EU-n belüli helyzet, az orosz piac felvevőképessége és a gázárak. A moldovai gazdasági folyamatok törékenysége, a külső hatásoknak való kitettsége továbbra is fennáll majd.

MOLDOVA MEZŐGAZDASÁGA

A moldovai mezőgazdaság az ahhoz kapcsolódó feldolgozó iparral együtt a nemzeti össztermék 30 %-kát adja. Ugyanakkor ez a külkereskedelem szempontjából is nagyon fontos ágazat, hiszen a moldovai export 50 %-át agrártermékek adják. Az ország lakosságának 33 %-a dolgozik a mezőgazdaságban és az ahhoz kapcsolódó feldolgozó iparban. 2010-ben a moldovai mezőgazdaság 16410 millió moldovai lej¹ összértéket állított elő, ez 31,9 %-al haladta meg a 2009-es adatokat.

Moldovában 2506,2 ezer hektár mezőgazdasági földterület van, amely 74 %-át teszi ki Moldova teljes területének. Ebből 1821,7 ezer hektár szántó, a fennmaradó terület szőlészet, gyümölcsös és legelő. A szántóterület 75 %-a legjobb minőségű termőföldet képviseli.

Az előállított agrártermékek 70 %-a növényi és 30 %-a állati eredetű termék.

A termőföld megoszlása tulajdonosi szerkezetek szerint:

Korlátolt felelősségű társaságok – 40 %

Egyéni gazdálkodók és családi gazdaságok – 37 %

Termelőszövetkezetek – 10 %

Részvénytársaságok – 3 %

Egyéb tulajdonformák (pl. állami gazdaságok) – 10 %.

Külföldi magánszemély vagy társas vállalkozás földterületet bérelhet – akár 30 évre is – de földtulajdont az országban nem szerezhetsz. A legnagyobb bérlők Moldovában az olaszok, németek és az osztrákok. Az országban tervezett reformok keretében az utóbbi időben szóba került a külföldiek földtulajdonlásának engedélyezése is – a kérdés körül azonban egyelőre belpolitikai viták folynak.

Növénytermesztési adatok ágazatonként

Gabona félék

A legfontosabb növényi kultúrák: a búza, árpa, kukorica. A teljes szántóterületből 985.000 hektárt búzával, 384.000 hektárt kukoricával, 405.000 hektárt árpával vetnek be.

Az átlagos termés búzából 1400.000 tonna és 1.500.000 tonna kukorica. A belső fogyasztás a két gabonából összesen 1.500.000 tonna, a fennmaradó búzát és kukoricát exportálják – főként Magyarországra, Angliába, Svájcba és Romániába.

Moldova egyik legfontosabb kiviteli terméke a napraforgó, amelyből évente átlag 371.000 tonna terem. Ebből 114.000 tonna jut exportra. Az ország exportál még 71.700 tonna repcét és 20.700 tonna szóját. E termékek legfontosabb felvevőpiacai: Magyarország, Románia, Ukrajna és Anglia.

Zöldség-gyümölcs ágazat

¹ 1 moldovai lej (MDL) – kb. 16 forint

Gyümölcs: Moldova évente 400.000 tonna gyümölcsöt termel, amelyből 310.000 tonna alma, 4000 tonna körte, 1000 tonna birsalma és emellett 50.000 tonna szilva és 20.000 tonna barack. Moldova 33 országba exportál gyümölcsféléket. Az össz mennyiség 24,7 %-a frissen, feldolgozás nélkül kerül exportra, 44 %-a pedig feldolgozott állapotban. A fennmaradó 31,3 % belső fogyasztásra kerül.

Zöldség: 42.000 hektáron termesztnek zöldséget, évente átlagosan 370.000 tonnát. A legfontosabbak: paradicsom, káposzta, uborka, sárgarépa, hagyma, padlizsán, paprika és fokhagyma.

Az össz mennyiség 5%-a feldolgozatlan, 10 %-a pedig feldolgozott állapotban kerül exportra. A fennmaradó 80-85 % saját belső fogyasztásra szolgál. Zöldségféléket Moldova 23 országba exportál. Burgonyából évente mintegy 340.000 tonnát termelnek, de ezt szinte kizárólag belső piacon értékesítik.

Szőlészet és borászat

Moldovában 156.000 hektáron termesztnek szőlőt, ennek 95 %-a magántulajdonban van. Az előállított szőlőmennyiség 400-500 ezer tonna, amelyben a kis családi gazdaságokban lévő szőlőmennyiség is beleértendő. A legfontosabb szőlőfajták: Muscat, Pinot, Aaligot, Chardonay, Feteasca, Sauvignon valamint Merlot és a Malbec.

Szezononként 65.000 hl bort állítanak elő az országban, a leghíresebb pincészetek: Cricova, Milesti Mici és Branesti. Moldova évente 300-350 millió liter palackozott bort és 20 millió üveg pezsgőt állít elő. E termékek 90 %-a exportra kerül, a belső fogyasztás 10 %. A moldovai borok legnagyobb vásárlói: Oroszország, Románia, Ukrajna, és az Európai Unió országai. Milesti Mici pincészetében található a világ legnagyobb bormúzeuma, 1,6 millió üveg borral.

Állattenyésztés

Az állatállomány 36 %-a szarvasmarha, 29,2 %-a baromfi, 27,7 %-a sertés, 5,3 %-a juh és kecske. 1,8 % egyéb állatfajta.

A szarvasmarha állomány 217 ezer db, amiből fejőstehén 160 ezer. Évente 20 ezer tonna marhahúst és 565 ezer tonna tejet állítanak elő. Ez az egyetlen államilag támogatott állattenyésztési ágazat.

Sertés: 283 ezer db sertés van az országban, amiből 36 ezer anyakoca. 66 ezer tonna hús az éves előállítás.

Juh és kecske: 86 ezer juh és kecske van az országban, amelyből 5500 tonna hús és 30-40 ezer tonna tej előállítása történik meg éves szinten.

Baromfi: 23 millió a teljes baromfiállomány az országban, ebből évente 45 ezer tonna húst és 700 millió tojást állítanak elő.

Méhészet: a méhcsaládok száma az országban 98 ezer és évente 2000-2500 tonna mézet állítanak elő. Ebből 3-400 tonna kerül exportra, elsősorban Amerikába, Kanadába és Oroszországba.

Mezőgazdasági feldolgozóipar

A húsipar évente 2066 tonna füstölt árut, 15571 tonna felvágottat, 637 tonna húskonzervet és 1795 tonna félkész húsárut állít elő.

A tejfeldolgozó ipar 26100 tonna tejet, 22 ezer tonna savanyított tejterméket, 4300 tonna vaját, 2600 tonna friss sajtot, 3500 tonna érlelt sajtot és 1300 tonna tejporthat állít elő.

Kiemelt, a jövőben támogatandó ágazatok

Szőlészeti, zöldség-gyümölcs feldolgozás, szarvasmarha- és sertéstenyésztés, ökológiai termelés ösztönzése és az öntözési rendszerek fejlesztése.

5. AGRÁRSTRATÉGIA – KAP REFORMMAL KAPCSOLATOS ROMÁN ÁLLÁSPONT

Románia összességében jól jár a 2014-től életbe lépő KAP reformmal. Románia az elképzelések alapján közel 3 milliárd euróval több forrás lehívására lesz jogosult, mint eddig. Az 1 hektárral rendelkező agrártermelők finanszírozása is megtörténik, amire eddig nem volt lehetőség.

Problémaként merül fel a greening program romániai alkalmazása, amely több agrártermelő érdekét sérti és emiatt Románia abban érdekelt, hogy a kötelezően 7%-os „zöldesítési arányt” „lehetőleg csökkentsék. (Akármilyen számot elfogadnak, csak 7 % alatt legyen).

Másik probléma a támogatás felső határának a bevezetése, amely a nagy területtel (több ezer hektárral) rendelkező agrárvállalkozókat hátrányosan érintené.

6. ÁLLATEGÉSZSÉGÜGY, ÉLELMISZERBIZTONSÁG, GMO NÖVÉNYEK

Génmódosított növények termesztésével kapcsolatos román álláspont

Valeriu Tabara 2012. márciusáig hivatalban volt agrárminiszter előterjesztésének köszönhetően Románia álláspontja a GMO növények termesztésével kapcsolatban megváltozott. A változás lényege, hogy az eddigi tiltó, tűrő magatartás helyett Románia a jövőben támogatja a génmódosított növények termesztését, különösképpen a szója vonatkozásában, hiszen Románia komoly mennyiségű szóját importál Braziliából a baromfi ágazat tápanyag szükségletének ellátására. A miniszter által javasolt jogi szabályozást a Román Parlament a mai napig nem fogadta el.

7. KÖRNYEZETVÉDELEM

Verespatak, bányaberuházás

Románia és Magyarország között környezetvédelmi szempontból a legfontosabb kérdés a **verespataki bányaberuházás** aktuális helyzete. Verespatak kérdése a legmagasabb szinten került napirendre, hiszen a két ország környezetvédelmi minisztere közötti találkozáson és a román-magyar parlamentek környezetvédelmi bizottságai tárgyalásán is tanácskoztak róla.

A magyar kormány elvárásaival ellentétben a román kormány részéről szilárd elkötelezettség van a bánya megnyitásának engedélyezéséről, kijelentették, hogy amennyiben a bányavállalat mindazon engedélyeket megszerzi, amelyeket a törvények előírnak, nem gördítenek akadályt a bánya megnyitása elé. Ez az álláspont a magyar felet új tárgyalási stratégia kidolgozására kényszeríti, amelynek a lényege az, hogy amennyiben a bánya megnyitásra kerül, közös román-magyar monitoring bizottság felállítását kezdeményezi.

2011. júniusában találkozott Aradon a Magyar Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottsága a román környezetvédelmi bizottság tagjaival, ahol a verespataki bányaberuházás kérdése napirenden volt. A magyar fél kérésére az a megállapodás született, hogy amennyiben a bánya megnyitásra kerül, akkor egy közös román-magyar monitoring bizottságot állítanak fel, amelyben külföldi szakemberek is részt fognak venni és amely folyamatosan figyelemmel kíséri a bánya működését.

A 2012. májusban megalakult új román kormány nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy az ősszel esedékes parlamenti választások után még idén megadják a bánya megnyitásához szükséges engedélyeket. Ezt maga Románia ipari minisztere jelentette ki Verespatakon kampányesemény keretében.

A román parlamentbe benyújtásra került a bányászati törvény módosítását célzó javaslat, amely felgyorsította azon területek kisajátítását, amelyek szükségesek a beruházás megindításához.

Ezzel párhuzamosan a beruházás majd minden olyan engedéllyel rendelkezik, amely a kitermelés megkezdéséhez szükséges. A román kormány sajtóközleményben tudatta, hogy 1997-ben, amikor aláírásra került a román állam és a Rosia Montana Gold Corporation kanadai-román cég közötti megállapodás, akkor az arany unciánkénti ára 350-400 dollár volt. Ma ez 1800 dollár körül mozog. A román kormány számításai szerint nem valószínű, hogy az arany ára a közeljövőben 900 dollár alá fog esni.

A kormány a beruházás támogatását ezen kívül azzal is indokolja, hogy egy komoly munkanélküliséggel sújtott térségben mintegy 4000 új munkahely teremtésére van lehetőség.

A román kormány ugyanakkor tárgyalásokat folytat a kanadai-román céggel arról, hogy az állami részesedést a cégben 19,3 %-ról 22,5 %-ra növeljék. A kanadai tulajdonos hajlik az egyezésre, ha a kormány nem növeli a jelenlegi négy százalékos bányajáradékot, illetve enyhít a kitermelésre vonatkozó romániai szabályozásokon. A gazdasági minisztérium eredetileg 33 százalékosra szeretne növelni a román állam részesedését valamint arra is igényt tartott volna, hogy a közgyűléseken a szavazatok 50 %-a megillessen. A Rosia Montana cég képviselői ezt a javaslatot elutasították.

A kormány azon „kitekért”, logikát is hangoztatja, hogy a bányaberuházás tulajdonképpen hozzájárul a környezet rendbe tételéhez, hiszen jelenleg van egy hatalmas elhagyott bányaterület, amely rehabilitációra szorul.

A régészek azon érvelését, miszerint az új beruházás tönkreteszi a római korból származó és Európában egyedülálló bányatárnákat, a kormány nem fogadja el, illetve erre az volt a válasz, hogy a kanadai-román cég 120 millió dollárt fog fordítani a régészeti leletek megőrzésére.

Az aktuális helyzetet nagyon jól jellemzi, hogy év végéig megkaphatja a környezetvédelmi engedélyt a Felsőcsertésen tervezett bányaberuházás is. Itt a kanadai European Goldfields

tulajdonában lévő Déva Gold vállalat színesfémhányát akar nyitni az Erdélyi-szigethegység déli peremén található Hunyad megyei községben.

Arad – Békés Megyét összekötő vízvezető román kormányzati jóváhagyásának ügye

A román és a magyar kormány megegyezése alapján kidolgozásra került az Arad-Békés Megyét összekötő vízvezető rendszer megépítéséhez szükséges engedélyezései és jóváhagyási eljárás valamint megállapodás. A magyar kormány a megállapodást 2012. februárban kormányhatározat formájában jóváhagyta. A román fél a megállapodást a mai napig nem hagyta jóvá. Ezt részben a sorozatos román kormányalakítási eljárások, új kormányok alakulása akadályozták valamint az Arad-Megyei román politikai elit. A magyar nagykövet közbenjárására az új román környezetvédelmi miniszter asszony, Rovana Plumb ígéretet tett arra, hogy az egyezményt román részről jóváhagyják. A 2012. június 29-i magyar-román külügyi államtitkári szintű találkozón a téma napirenden szerepelt és a román fél ismételtén megígérte, hogy jóváhagyja a megállapodást.

8. AGRÁR ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI DIPLOMÁCIAI ESEMÉNYEK, DELEGÁCIÓK, KAPCSOLATÉPÍTÉS

Az elmúlt egy évben az egyik legfontosabb **agrár-diplomáciai kapcsolat-felvétel a Moldovai Köztársaság Kifizető Ügynöksége és a Magyar Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal közötti több éves együttműködési megállapodás aláírása volt**, ez utat nyitott Moldovában további jelentős intézményi kapcsolatok létrejöttéhez is. Idén is rendszeresen továbbá tanácskoztak a román és a magyar kifizető ügynökségek szakmai delegációi is. Kiemelendő továbbá, hogy a nagykövettel együtt **személyesen vettem fel a kapcsolatot nem sokkal kinevezése után az új román agrárminiszterrel Daniel Constantin úrral** is, akivel áttekintettük a két ország közötti kapcsolódási pontokat. Az agrárdiplomáciai események szervezésében, lebonyolításában részt vettem és erről részletes jelentéseket küldtem az év folyamán.

9. MARKETING ESEMÉNYEK, KIÁLLÍTÁSOK, KONFERENCIÁK

Az év folyamán részt vettem Románia legnagyobb agrárvásárain és kiállításain, ahol szinte kivétel nélkül találkoztam magyar kiállítókkal és bemutatókkal. Számtalan konferencián vettem részt, ahol szakmai kapcsolataimat szélesítettem és egyben lehetőséget kaptam arra, hogy bemutassam a magyar törekvéseket. A Kolozsvári Agrária Nemzetközi Mezőgazdasági Vásár keretében társszervezőként vettem részt egy önálló magyar kezdeményezésben, amely a magyar-osztrák- erdélyi üzletembereknek rendezett fogadás keretében lehetőséget adott a szakmai, kereskedelmi kapcsolatok bővítésére személyes találkozók révén.

10. MEGKERESÉSEK

Megkeresések érkeznek a román és a magyar hatóságoktól, magánszemélyektől és cégektől is, évről évre növekvő számban, különböző témakörökben. A megkeresésekre minden alkalommal válaszoltam és pozitív visszajelzéseket kaptam.

11. JELENTÉSI TEVÉKENYSÉG

Az elmúlt időszakban **131 jelentést** küldtem haza. A jelentéseken kívül feljegyzésekben számoltam be, rövid, azonnali piaci helyzetről szóló információkat közöltem, minisztériumi megkeresésekre válaszoltam, valamint egyéb, a piac szereplőitől érkezett megkeresésekkel kapcsolatban jártam el.

12. JAVASLATOK

2007. után nagyon jelentős fejlődés indult el a román-magyar agrár-külkereskedelemben, amely többek között Románia Európai Unió csatlakozásából eredő gazdasági növekedéséből fakadt. A külkereskedelmi mérleg rendkívül pozitív Magyarország számára, ami nem jelenti azt, hogy a román piacot ne lehetne a továbbiakban még jobban kihasználni és a kétoldalú kapcsolatokat fejleszteni. Ennek érdekében az alábbi javaslatokat teszem

1. A agrár-nemzetpolitikai célokat (amely Erdélyre vonatkozik) szét kell választani a teljes Román területet érintő agrárgazdasági céloktól úgy személyi, mint egyéb vonatkozásaiban.
2. A magyar „**földet életjáradékért program** „ kiterjesztése a magyarok lakta erdélyi területekre a magyar állampolgárságot kapott személyek vonatkozásában.
3. Az agrár Széchenyi kártya kiterjesztése az erdélyi magyar területek magyar vállalkozói támogatására – Mikó Imre tervhez kapcsolódóan.
4. Technológiák, közös kutatásfejlesztési programok elindítása is lehetőségeket rejt magában
5. **Az elektronikus földnyilvántartás és támogatási kérelmek elektronikus feldolgozásának** romániai bevezetésénél nagyon komoly magyar segítséget remél az új agrárminiszter, amelynek kereteiről meg lehetne magasabb szinten állapodni .
6. Magyar agrárszolgáltatási ágazat kiterjesztése Romániára (szolgáltatások exportja)
7. Gazdasági vegyes-bizottság létrehozása Magyarország és Moldávia között, amely elősegítheti a kétoldalú gazdasági kapcsolatok alakulását.
8. Közös magyar-moldáv–litván twining program elindítása, amelyre már komoly lépések történtek.

Bukarest, 2012.július 10.

*Készítette: dr. Szabó József Andor
szakdiplomata*